

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE’NİN KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERE (KOBİ) SAĞLADIĞI DEVLET TEŞVİKLERİ VE KULLANIM ALANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

NEVŞEHİR İLİ’NDE BİR UYGULAMA

Kenan ÖREN

Erciyes Üniversitesi, Nevşehir İİBF, İktisat Bölümü

Özet

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), ulusal ekonomide her zaman önemli roller üstlenmişlerdir. Ekonomik büyümenin motoru olan KOBİ’ler, iktisadi faaliyet hacmi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca üretimde esnek yapılara sahip olan KOBİ’ler, ekonomik krizleri de, büyük işletmelere göre daha kolay bir şekilde atlatabilmektedirler. Avrupa Birliği üyeliği için hazırlık programı yapmakta olan Türkiye’nin, yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı, bünyesindeki KOBİ’leri, Avrupa Birliği KOBİ’lerinin standartlarına yakınlaştırmak için gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği ve Türkiye’deki KOBİ’lerin aralarındaki devlet destekleriyle ilgili benzerlik ve farklılıklar ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Ayrıca Türk KOBİ’lerinin, Avrupa Birliği KOBİ’lerinin standartlarına uyum sağlayabilmesi için, gerekli olan bazı önemli tedbirler makalenin sonuna ilave edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’deki KOBİ’ler, Teşvik, Avrupa Birliği’ndeki KOBİ’ler

Abstract

Comparison of The Governmental Supports and Their Usage Fields For Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) in European Union and Turkey: The Case of Nevşehir

Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) have always taken significant roles in national economics. SMEs, which are the driving sector of economic growth, have an important effect on the economic activity. On the other hand, SMEs, which have flexible structures in the production process are able to manage economic crises more easily than Big Enterprises. Turkey which is undertaking preparation program for the membership of European Union should take necessary measures, due to the reasons mentioned above, so that it might approach to the standards of SMEs in Europe Union. In this study similarities and differences concerning governmental supports between European Union and Turkey have been held in details. Furthermore, some necessary and important measures have been added at the end of the article so that Turkish SMEs might adapt to the standards of European Union.

Keywords: SMEs in Turkey, Governmental Support, SMEs in European Union

GİRİŞ

Avrupa Birliği ile entegrasyon sürecine girmiş olan Türkiye'nin, tam üyelik için birçok alanda AB normlarına uyması istenmektedir. Bu süreç içinde, reel ekonominin lokomotifi olan Türk KOBİ'lerinin de AB KOBİ'lerinin normlarına uymaya çalışması ve rekabet gücünü arttırması kaçınılmaz bir olgudur. İşte bu bağlamda AB ile Türkiye KOBİ'lerinin mevcut durumları, devlet destekleri açısından tanımları, onlara verilen önemi, AB genelinde ve Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan teşviklerin boyutunu mukayese etmek, eksikliklerin giderilmesi için öneri sunmak ve bunların en kısa zamanda uygulanmasını sağlamak gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, AB ile Türkiye KOBİ'lerine mevcut durumda sağlanan devlet yardımlarının ve kullanım alanlarının boyutunu mukayese etmek ve bir alan çalışmasıyla bu mukayeseye destek oluşturmaktır.

Çalışmada ilgili literatürden ikincil kaynaklara, DİE, DPT gibi kamu kuruluşlarından yapılmış inceleme, araştırma ve istatistikler ile anket uygulamasına yer verilmiştir. Araştırmanın sınırlarını makro düzeyde AB KOBİ'leri, Türkiye'deki KOBİ'ler ve mikro düzeyde ise Nevşehir İli KOBİ'leri oluşturmaktadır.

Araştırmanın içeriği, AB ile Türkiye'deki KOBİ tanımlarının ve öneminin karşılaştırılması, AB ile Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan teşvikler ve kullanım alanlarının karşılaştırılması ve Nevşehir İli'nde uygulanan bir anket çalışmasından oluşmaktadır.

1. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMI

AB genelinde ve Türkiye'de KOBİ'lerle ilgili netleşmiş kesin tanımlara rastlanmamakla birlikte, aşağıdaki tabloyu kullanarak nisbi bir mukayesede bulunabiliriz.

Tablo 1: AB ve Türkiye'de (DİE'ye Göre) KOBİ Tanımlarının Karşılaştırılması

KOBİ (AB)	Eleman Sayısı	Yıllık Ciro veya Yıllık Bilanço (EURO)	Bağımsızlık	KOBİ (DİE'ye Göre Türkiye)	Eleman Sayısı
Orta	250'den az	27-40 milyon EURO arası	Bir veya birkaç şirkete %25'in üstünde ait olmaması	Orta	100'den az
Küçük	50'den az	5-7 milyon EURO arası		Küçük	50'den az
Çok Küçük	10'dan az	-		Çok Küçük	İşçi istihdam etmeyen

KAYNAK: <http://www.kosgeb.gov.tr>

Yukarıdaki tabloya göre, AB KOBİ'leriyle Türkiye KOBİ'lerinin tanımlarında bazı nüans farklılıkları bulunmaktadır. Mesela, AB'ndeki orta ölçekli işletmelerde istihdam edilen eleman sayısının 250'den az olması, Türkiye'de ise 100'den az olması baz olarak ele alınmaktadır. Küçük işletmelerde ise benzerlik bulunmaktadır. Ancak AB'nin, Türkiye'den farklı olarak, işletmelerin tanımında işletmelerin yıllık cirolarını da ölçü olarak ele aldığını görmekteyiz. Orta ölçekli işletmelerde Tablo 1'de görüldüğü gibi 40 milyon EURO'yu geçmemesi veya 27 milyon EURO olması; küçük işletmelerde ise 7 milyon EURO'yu geçmemesi veya 5 milyon EURO olması istenmektedir. Türkiye KOBİ'lerindeki ölçekleri belirlemede kullanılan ciro miktarlarına pek rastlamamaktayız. Ancak KOBİ'lerde istihdam edilen eleman sayısına göre teşvik miktarları belirlenmektedir. Ayrıca AB'de kabul edilen "bağımsızlık" ilkesi, Türkiye KOBİ'lerinin tanımında yer almamaktadır.

2. AB İLE TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN ÖNEMİ

AB Komisyonunda KOBİ'lerden sorumlu Genel Müdürlük, KOBİ'lerle ilgili bir raporda, "asıl amaçlarının, mevcut işletmelerin geliştirilmesi ile birlikte yeni işletmelerin kurulmasını desteklemek ve kolaylaştırmak olduğunu" ifade ederek, "AB'de her yıl iki milyon işletmenin piyasaya girdiği düşünülecek olursa, bu işletmelerin yeni istihdam oluşturmadaki rollerinin küçümsenemeyeceği" belirtilmiştir. Bu sebeple, "sadece yeni işletmelerin kurulmasını desteklemekle kalmayıp, bunları kurulduktan sonra da büyüme ve yaşatmaya çalıştıklarını" açıklamışlardır (Sayın, 1997:2).

KOBİ'lerin Türkiye'deki önemi ise, belki de AB'deki KOBİ'lerden fazladır diyebiliriz. Zira gerek istihdam ve gerekse sermaye oranı açısından KOBİ'ler ekonomimizin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Ekonomik sürecin hangi döneminde olursa olsun, ülkemizde KOBİ'ler; ekonomik, sosyal ve politik önemlerini her zaman korumuşlar ve ülkenin politika ve stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahip olmuşlardır (Diken, 1996:27) Ancak KOBİ'lere, Türkiye'nin toplam sanayi işletmelerinin büyük bir bölümünü oluşturmalarına rağmen, uzun yıllar gereken önem verilmemiştir. Sadece AB'nin 1983 yılını KOBİ yılı ilan etmesinin ardından, Türkiye de KOBİ'lere gereken önemi verdiğini göstermek için 1996 yılını KOBİ yılı ilan etmiştir. Bu vesileyle 16 Ekim 1996 tarihinde KOBİ Teşvik Kararnamesi'ni hayata geçirmiştir (Ören, 1999:67).Türkiye'nin KOBİ gerçeğini fark ederek bu tarihten itibaren yeni düzenlemelere gitmesi, KOBİ'lere önem vermeye başladığını göstermektedir. Zira rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi, ekonominin durgunluktan kurtarılması, ekonomik canlılığın lokomotifini olan KOBİ'lerin önemsenererek desteklenmesine bağlıdır. Değişiklik ve yeniliklere karşı gösterdikleri esneklik sayesinde teknolojik gelişmelerin ana kaynağı durumunda olan KOBİ'ler, kriz dönemlerini de büyük işletmelere göre daha kolay atlatabilmektedirler. Bu yüzden, günümüz KOBİ'leri, modası geçmiş ve geçmekte olan teknolojiler kullanan, geleneksel çizgide üretim

yapan, yeniliklere karşı ilgisiz, sadece çevre pazarlarla ilgilenen, rekabetten kaçman, içine kapalı, kabuğunu kırmaya fazla niyetli olmayan, büyümekten korkan, bir tablo değil; aksine,

- Gerek teknolojiye gerekse üretim metotlarında ve pazar konusunda tüm yeniliklere açık,
- Pazarını tüm dünya pazarı olarak algılayan ve dolayısıyla tüm dünya pazarları konusunda bilgilenmeye büyük önem veren,
- Rekabet düzenini varlığının temeli olarak kabul eden ve dolayısıyla etkin bir rekabet ortamından yana ağırlık koyan,
- Büyüme için en önemli başarı ölçütü olarak kabul eden, bu konudaki fırsatların ısrarlı ve inatçı bir takipçisi olan, fakat büyüme kararlarını bir tutkunun ve hırsın esiri olarak değil, hesaplı kitaplı kararlara dayandıran,
- Demokratik yapıda ve kendisini demokratik düzenin temel taşlarından biri olarak algılayan bir tablo sergilemektedir. Türkiye KOBİ'ler tablosunun da bu dünya tablosuna yakışır biçimde olması gerekir. (Müftüoğlu, 1998: 34).

AB, bünyesindeki KOBİ'leri, yukarıda verilen kriterlerin yanısıra, aşağıda verilen hedefler doğrultusunda geleceğin dünyasına hazırlamaktadır:

- KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmak ve artırıcı tedbirler almak,
- KOBİ'lerin esnek piyasa şartlarına entegre olmasını sağlamak,
- KOBİ'lerin profesyonellik ruhunu geliştirmek,
- KOBİ'lerin esnek bir işgücü arz ve talebini oluşturmak için, eğitim gibi imkanları sağlamak (De, 1998: 25).

Yukarıda verilen kriterler, Türk KOBİ'lerinin, AB KOBİ'lerinin standartlarına ulaşması için hayati önem taşımaktadır. Türkiye'nin, AB'ne entegrasyonu sürecinde gerekli olan bu tür kriterleri yerine getirmede zaman zaman inişli çıkışlı seyirler izlediği bir gerçektir. Ancak son zamanlarda KOBİ'ler için sağlanan teşvikler ve atılımlar cesaret verici boyutlara ulaşmıştır. Bununla birlikte kat edilecek mesafe uzundur (Ketelsen, 1998: 7).

3. AB VE TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE SAĞLANAN TEŞVİKLER VE KULLANIM ALANLARI

Dünyada KOBİ'lere destek sağlama politikaları genel olarak üç önemli unsuru içermektedir (Kaynar ve Gümüş, 1997:400):

- Devletin yoğun teşvik, danışmanlık ve eğitim desteği
- KOBİ'lerin kendi aralarında geliştirdikleri işbirliği sistemleri
- İstikrarlı bir sosyal, siyasi ve ekonoik ortam

Bu genel çerçeve ışığında, AB’de KOBİ’lere sağlanan teşvikleri anlatmadan önce, AB’nin sanayide geleceği nasıl planladığını ve bu teşvikleri de bu plan çerçevesinde verdiğini belirtmek yararlı olur. Bu doğrultuda hazırlanmış olan Tablo 2, bu konuda bir fikir vermektedir.

Tablo 2. AB Ülkeleri Sanayi Stratejisinin Dünü, Bugünü ve Yarını

STRATEJİLER	DÜNKÜ STRATEJİ	BUGÜNKÜ STRATEJİ	YARINKİ (HEDEF) STRATEJİ
Ürün Stratejisi	Büyük, seri, standart mal, ürün fiyat oranı, kalite kontrolü	Küçük, seri, özel nitelikli mal, çözüm satış sonrası hizmet, performans kontrolü	Bireysel düzeyde ihtiyaçlara cevap veren özel ürünler, yüksek kaliteli ürüne yüksek fiyat, tasarım-üretim ve pazarlamaya eşdeğerde önem verme
Üretim Stratejisi	Miktar, ölçek ekonomisi, randıman, bilgi işlem destekli üretim	Hızlı teslimat, çeşit ekonomisi, esneklik, lojistik tasarım	Hızla yeni ürünleri pazara sürmek, çok işlevli üretim tezgahları, el emeği, taşıma gibi faktörleri asgariye indirme
Organizasyon Stratejisi	Karmaşık yapılar hiyerarşisi	Organizasyon, otonomi, bireysel sorumluluk	Üretim ve hizmetleri aksatıcı etkenleri yok etmek, görevleri bireyselleştirerek hızlı çözüm elde etme
Doğrudan Yatırım ve Pazara Giriş Stratejisi	Bölgesel ve ulusal pazarlar, taşeron iş tarzı, emek yoğun ağırlıklı yan sanayi ile simbiyotik ilişki	Dünya pazarları, kapsamlı ortaklıklar çerçevesinde taşeron işlerin verilmesi, anahtar pazarlara doğrudan yatırım	Mal ve hizmetlerin pazarda gerçek ihtiyaçlara cevap vermesi, risklerin ve karların paylaşımına ortak olabilmek, yeni pazarlarda doğrudan rekabete açılmak

KAYNAK: <http://www.kosgeb.gov.tr>

AB ülkeleri büyüme ve kalkınmayı üç yönlü olarak değerlendirmişlerdir. Bu tabloya göre AB ülkeleri, bir ortak stratejiyle KOBİ’lerin sadece bugünü değil, aynı zamanda yarını da planlamış bulunmaktadır. Bilhassa geleceğe yönelik

planlamada sunulan tasarım, üretim ve pazarlamaya eşdeğerde önem vermek, çok işlevli üretim tezgahları üretmek ve el emeği, taşıma gibi faktörleri asgariye indirmek ve yeni pazarlarda doğrudan rekabete açılmak ilkeleri altları çizilmesi gereken kısımları oluşturmaktadır. İşte Türkiye'nin de bu stratejiler çerçevesinde, KOBİ'lerin geleceğini planlayarak gerekli teşvik tedbirlerini alması zorunludur. Aksi takdirde her zaman olduğu gibi baş döndürücü gelişmelerin oldukça gerisinde kalmış olacağız.

3.1. AB Ülkelerinde KOBİ'lere Sağlanan Teşvikler ve Kullanım Alanları

AB içinde faaliyet gösteren "Business Environment Simplification Task Force- İş Ortamının Basitleştirilmesine Yönelik Faaliyet Grubu (BEST)"⁽¹⁾, AB KOBİ'lerinin rekabet gücünün iyileştirilmesi ve sürdürülebilir istihdam imkanlarının oluşturulması için bir rapor hazırlamıştır. BEST'in hazırladığı raporda daha iyi kamu idaresi; eğitim ve öğretimde yeni yaklaşımlar; istihdam ve çalışma şartları; finansman ve yeni teknolojilere erişim ile yenilikçi faaliyetlerin teşviki alanlarında bir takım tavsiyelere yer verilmiştir. Komisyon BEST faaliyet grubunun raporu çerçevesinde bir eylem planı hazırlamıştır. Komisyon önerisinde 2001-2005 yıllarını kapsayacak bu yeni programın Türkiye'ye de açık olduğunu belirtmiştir. Bu durum Türk KOBİ'leri açısından AB ile adaylık sürecinde önemli bir fırsat oluşturabilir. Şüphesiz bu Türk yetkililerin duyarlı olmasına bağlıdır.

AB Komisyonu KOBİ'lere yönelik bir "Entegrasyon Programı" hazırlayarak tebliğ halinde sunmuştur. Aşağıya bu programı ilave ediyoruz.

3.1.1. Entegrasyon Programının Muhtevası

Aşağıda yeni Entegre Program'ın temel özellikleri ve özel politika eylemleri belirtilmiştir (Sayın , 1997: 8):

- İşletmelerin tabi olduğu idari ve düzenleyici ortamın basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi,
- KOBİ'lerin içinde bulunduğu finansman ve vergi ortamının iyileştirilmesi,
- Özellikle daha iyi bilgi ve işbirliği hizmetleri yoluyla KOBİ'lerin stratejilerini avrupalılaştırmalarına ve uluslararasılaştırmalarına yardım,
- KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması ve araştırma, yenilikler, bilgi teknolojileri ve eğitimden daha fazla yararlanmalarının sağlanması,
- Girişimciliğin teşviki ve özel hedef grupların desteklenmesi.

3.1.2. Başlıca Finansman Kaynakları

- KOBİ'ler için çok yıllık program 1997-2000: 180 milyon EURO,

⁽¹⁾ BEST, AB işletmelerinin özellikle KOBİ'lerin gelişmesini engelleyen problemlerin ortadan kaldırılması ve mevzuat kalitesinin iyileştirilmesini sağlayan komisyon ve üye devletlerce alınacak somut önlemler konusunda teklifler geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir faaliyet grubudur.

- İstihdam için Avrupa Kredi Sigortası Programı (ELISE): 25 milyon EURO (1996'da),
- Hedef 2 Desteği'nin yeniden yönlendirilmesi (1997-1999 için 8,15 milyar EURO),
- KOBİ'ler tarafından AB içinde yapılan uluslar ötesi yatırımlar için mali araç,
- MED-INVEST 1997-2000: belirlenmedi; AL-INVEST 1995-2000: 41 milyon EURO; AS-INVEST 1996-2000: 32 milyon EURO; ECIP 1995-1999: 250 milyon EURO; JOPP PHARE/TACIS 1996-2000: 70 milyon EURO,
- Yapısal Fonlar 1994-1999: Topluluk Destek Çerçevesi, Topluluk İnişyatifleri ve pilot projeler,
- KOBİ'ler için Topluluk İnişyatifi 1994-1999: 1 milyar EURO,
- LEADER Topluluk İnişyatifi 1994-1999: 1,4 milyar EURO ve URBAN Topluluk İnişyatifi 1994-1999: 0,6 milyon EURO,
- Floransa'da toplanan Avrupa Doruğu'nun izleme çalışmaları,
- Dördüncü ATG Çerçeve Programı 1994-1999: 12,3 milyarlık ödenek içinde KOBİ'lerin yararlanabileceği çeşitli projeler,
- ISAC: 44 milyon EURO,
- Büyüme ve İstihdam Pilot Projesi: 1996'da 14 milyon EURO (+1997'de 5 milyon EURO),
- THERME II: 500 milyon EURO; SAVE II: 45 milyon EURO,
- ADAPT Topluluk İnişyatifi 1995-1999: 2,9 milyar EURO (1,4 milyar EURO'luk bölümü Yapısal Fonlar'dan olmak üzere); LEONARDO 1995-1999: 620 milyon EURO; Araştırmacıların Eğitimi ve Hareketliliği Programı 1995-1998: 744 milyon EURO,
- ADAPT İnişyatifinin ADAPT-BIS güçlendirme bölümü 1997-1999: 162 milyon EURO,
- EMPLOYMENT NOW: 100 milyon EURO; Avrupa Sosyal Fonu (kadınlar için yerel istihdam inisiyatifi) ve Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu.

Yukarıda belirtilen bütün teşvik unsurlarının hedefi ise aşağıda belirtilen hedeflere ulaşmaktır, ki AB KOBİ'lerinin bir çoğu bu hedefleri yakalamış durumdadır:

- İşletmelerin rekabet gücünü artırmak,
- KOBİ'ler için piyasa ve ürün esnekliği kazandırmak,
- KOBİ'lerin profesyonel olmasını sağlamak,
- Esnek bir işgücü arzı oluşturmak (De, 1998: 27).

3.2. Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Teşvikler ve Kullanım Alanları

Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan teşvik ve kullanım alanlarına Değınmeden önce KOBİ'ler için yapılan bir KOBİ Eylem Planından bahsedilmesi uygun olacaktır.

KOBİ Eylem Planında öncelikle KOBİ'lerin temel problemleri belirlenmiştir. Bunlar:

- KOBİ'lerin faydalanabilecekleri finans kaynakları ve bunlara erişim imkanları yetersizdir.
- Üretim ve yönetim teknolojileri ile araştırma ve geliştirme imkanları yetersizdir.
- Nitelikli işgücü yetersizdir.
- Bilgiye erişim, işbirliği, ihracat imkanları yetersizdir.
- Vergi, sosyal güvenlik ve diğer parasal yükler ağır, düzenleyici mevzuat yetersizdir.

Tespit edilen bu problemlerin çözülmesine yönelik olarak çalışmaya katkıda bulunan çeşitli kuruluşların proje önerileri eylem planında yer almıştır. Beş ana başlık altında toplanan 69 proje yaklaşık olarak 2..2 milyar EURO tutarında kaynak gerektirmektedir. Proje önerileri özet olarak;

- KOBİ'lere finans sağlayan mevcut kuruluşların güçlendirilmesi, yeni yapılanmaların özendirilmesi,
- KOBİ'lerin üretim ve yönetim teknolojilerini geliştirmeye yönelik araştırmalar, değişik sektörlerdeki KOS'ların modernizasyonu, sektörel teknik destek kurumlarının ihdası, bölgesel gelişme gibi alanların yanı sıra yönetim geliştirme ve yeni girişimcilerin desteklenmesi konularında,
- KOBİ'lere nitelikli işgücü teminine yönelik gerek imalat gerek hizmet sektöründe çalışanlar için eğitim ve ayrıca KOBİ yöneticilerinin eğitimi gibi konularda,
- Uluslar arası işbirliği ve ihracatı geliştirmeye yönelik,
- KOBİ'lerin bürokrasi ve mevzuat konularındaki sıkıntılarını hafifletmeye yönelik olarak hazırlanmıştır (Kepir, 1998: 67).

Bu KOBİ Eylem Planı çerçevesinde, 8 Ocak 2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2000/1822 Sayılı KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki karar ile KOBİ teşviklerinde yeni düzenlemelere yer verilmiştir. Karar'ın Uygulama Tebliği 18 Ocak 2001'den geçerli olacak 400 milyar lirayı aşmayan yatırımlar KOBİ teşviklerinden faydalanabilecektir. KOBİ teşviklerinde %15-25, Yatırım Teşvik Fonu'ndan kredilendirilecek yatırımlarda %15 faiz uygulanacaktır. Bu karar metnini aşağıya ilave ediyoruz.

3.2.1. KOBİ Yatırımlarının Kapsamı

İmalat, tarımsal sanayi, turizm, eğitim, sağlık, madencilik ve yazılım geliştirme yatırımları KOBİ teşvik unsurlarından yararlanabilecektir. Yatırımlardan

yararlanmak isteyen firmaların, 1-250 işçi çalıştırmaları, arsa ve binaları hariç, makine teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net tutarı 400 milyar lirayı aşmaması gerekmektedir.

Çanakkale, Nevşehir, Ürgüp ve Avanos'taki turizm yatırımları, Kalkınmada Öncelikli Yörelere sağlık ve eğitim alanındaki yapılacak yatırımlarda bu kapsamda değerlendirilecektir.

3.2.2. Başvuru Yerleri

Başvurular; anonim şirketler tarafından yapılacak turizm, eğitim, sağlık ve tarımsal sanayi yatırımları için Türkiye Kalkınma Bankası, imalat, madencilik ve yazılım geliştirme yatırımları ile gerçek-tüzel kişiler tarafından gerçekleştirilecek diğer yatırımlarda ise Türkiye Halk Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Sınai Yatırım Bankası'na yapılacaktır. Bu bankalarda yatırımcı adına Hazine Müsteşarlığı'na başvuracaklardır.

Yatırımın gerçekleşmesi ile ilgili takip, kontrol ve sorumluluk aracı bankalara ait olacak, bina inşaat harcaması öngörülen yatırımlara en fazla 2 yıl, diğer yatırımlara ise 1 yıl süre verilecektir.

3.2.3. Destek Unsurları

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,
- Yatırım İndirimi (%100),
- KDV istisnası,
- Vergi, resim ve harç istisnası,
- Fon'dan kredi tahsisi.

KOBİ Teşvik Belgesi kapsamında hammadde ve işletme malzemesi ithal edilmesi halinde yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı'nda öngörülen oranlarda Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu tahsil edilecektir.

KOBİ Teşvik Belgesine sahip yatırımcılara bu kapsamda yapılacak yeni makine ve teçhizatın ithal ve yerli teslimleri KDV'den istisna tutulacaktır.

KOBİ işletmelerinde toplam sabit yatırımın, Gelişmiş Yörelere %30'unun, Kalkınmada Öncelikli Yörelere ise en az %20'sinin öz kaynaklardan karşılanması gerekmektedir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere, yatırım kredilerine %10, işletme kredilerine %15 faiz uygulanacaktır. Diğer yörelere yatırım kredilerine %15, işletme kredilerine %25 faiz uygulanacaktır. Ekonomik duruma göre bu faiz oranları %100 oranında arttırılabilecek veya azaltılabilecektir.

KOBİ Teşvik Belgesi şartlarının yerine getirilmemesi halinde Hazine, destek unsurlarını kısmen veya tamamen kaldırarak yararlanılan desteklerin geri alınmasını sağlayabilecektir.

3.2.4. Yatırımların Devlet Yardımları ve Teşvik Fonu

Kalkınmada Öncelikli Yörelere gerçekleştirilecek yatırımlarda asgari yatırım tutarı 200 milyar lira, normal yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlarda asgari yatırım 400 milyar lira, gelişmiş yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlarda asgari sabit yatırım tutarı 600 milyar lira olacaktır. İlgili mercilerden gerekli izin verilmesi kaydıyla, Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilecek yatırımlarda teşvik belgesinden yararlanabileceklerdir.

250 milyon doları aşan sınıai yatırımlarda %200, diğer yatırımlarda %100 yatırım indirimi uygulanacaktır.

İhracat taahhütlerinin kapatılması için, teşvik belgesi konulu malların ihracına ilişkin gümrük beyannamesi ve döviz alım belgelerinin, hizmet yatırımlarında ise hizmet ihraç bedellerini teşvik edici belgeler ibraz edilecektir. Fon kaynaklı kredilerde %15 faiz uygulanacaktır.

Ar-Ge, teknopark, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoloji alanları ile organize sanayi bölgelerine taşınacak yatırımlar için tahsis edilecek krediler 1 yıl ödemesiz toplam 5 yıl vadeli olacak ve tahsilat 6 ayda bir eşit olarak yapılacaktır.

Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamında tahsis edilecek krediler, 3 yıl ödemesiz toplam 6 yıl vadeli olup bu kredilerde 6 ayda bir eşit taksitlerle tahsil edilecektir. Krediler, bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlarda AŞ statüsündeki firmalar için Türkiye Kalkınma Bankası, diğer firmalar için Türkiye Halk Bankası, bunların dışında kalan yatırımlar içinse Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Sınai Yatırım Bankası aracılığıyla kullanılacaktır. Kredinin yerinde kullanılıp kullanılmaması ve taksitlerin ödenmesinden aracı bankalar sorumlu olacaklardır.

Yukarıda belirlediğimiz AB ile Türkiye KOBİ'lerine sağlanan ve taahhüt edilen teşviklerin mukayesesini yapacak olursak aralarında çok büyük farkların olduğunu görürüz. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- AB, bünyesindeki KOBİ'lere yoğun teşvik, danışmanlık ve eğitim desteği sunmakta ancak Türkiye, KOBİ'lere KOSGEB'in bazı çalışmaları hariç çok ciddi anlamda bir destek sağlayamamaktadır,
- AB KOBİ girişimcilerine önlerini açıcı yoğun teşvikler sağlaması, KOBİ'lerin kendi aralarında rekabet gücünün arttırılması, kendi aralarında işbirliği sistemleri oluşturulması ve AB'nin bunlara sağladığı destekler. Oysa Türkiye KOBİ'leri için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Özellikle ekonomik krizden sonra bunların sağlanması oldukça güçleşmiştir.
- AB, KOBİ'lerine istikrarlı bir sosyal, siyasi ve ekonomik ortam sunmakta oysa Türkiye bu ortamdan gittikçe uzaklaşmakta ve KOBİ'lerin kan kaybetmesine yol açmaktadır.

4. AB İLE TÜRKİYE'NİN KOBİ'LERE SAĞLADIĞI DEVLET TEŞVİKLERİ VE KULLANIM ALANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: NEVŞEHİR İLİNDE BİR UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Amacı

AB üyeliğine hazırlanan ülkemizin birçok alanda olduğu gibi KOBİ'leri de, AB KOBİ standartlarına hazırlaması ve rekabet edebilme özelliğini sağlaması gerekir. Bu çerçevede KOBİ'lere sağlanması gereken teşvik tedbirlerinin ivedilikle planlanıp uygulamaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmada Türk KOBİ'lerinin AB normlarına uyup uymadığı karşılaştırılıp, alınması gereken tedbirlerin sunulması amaçlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi ve Kapsamı

Çalışmanın, Avrupa Birliği ve Türkiye'deki KOBİ'lere sağlanan devlet destekleriyle ilgili benzerlik ve farklılıkları tespit etmesinden, Türk KOBİ'lerinin Avrupa Birliği KOBİ'lerinin standartlarına uyum sağlayabilmesi için gerekli olan bazı önemli tedbirleri vurgulamasından ve konu bağlamında Nevşehir KOBİ'lerindeki mevcut durumu tespit etmeyi amaçlamasından ötürü betimleyici ve keşifsel özellikte bir araştırma olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın ana kütlesi, Nevşehir İli'nde faaliyet gösteren ve Halk Bankası'nın KOBİ'ler için sağladığı teşvik kredisinden faydalanmak amacıyla müracaat eden 80 işletmeden oluşurken, örnek kütle bu işletmeler içinden tesadüfi yöntemle seçilen 23 işletmeyi kapsamaktadır.

4.3. Verilerin Elde Edilmesi ve Analiz Yöntemi

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu anketör yardımıyla, Halk Bankası'nın KOBİ kredisine müracaat eden toplam 80 işletmeye ulaştırılmıştır. Ancak bu işletmelerden sadece 23 tanesi kendilerine ifade edilen zaman dilimi içerisinde anketimize cevap verdiğinden %28,75'lik bir geri dönüş oranı elde edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde basit yüzde yöntemi kullanılmıştır.

4.4. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler, tablolar haline dönüştürülerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan İşletmelerin Büyüklüğü

İşletmenin Büyüklüğü	İşletme Sayısı	Yüzde(%)
Çok Küçük Ölçekli İşletme (1-9 kişi)	12	52,2
Küçük Ölçekli İşletme (10-49 kişi)	7	30,4
Orta Ölçekli İşletme (50-99 kişi)	2	8,7
Cevapsız	2	8,7
TOPLAM	23	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan işletmelerin %52,2’si çok küçük ölçekli, %30,4’ü küçük ölçekli işletme, %8,7’si orta ölçekli işletmedir. İşletmelerin %8,7’si ise, soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4: İşletmeler Finansman Sorunlarını Nasıl Çözmektedirler?

	Firma Sayısı	Yüzde (%)
Kendi İmkanlarıyla veya Yakın Çevreden Borç Alarak	21	91,3
KOBİ Teşviklerinden veya Diğer Kredilerden Yararlanarak	2	8,7
TOPLAM	23	100,0

Yukarıda verilen tabloya göre KOBİ’lerin büyük bir bölümü, finansman problemlerini kendi imkanlarıyla ya da yakın çevreden borç alarak karşılamaktadırlar. Ankete katılan deneklerden sadece 2’si KOBİ kredisinden faydalanmıştır. Bu da gösteriyor ki, Türkiye AB normlarının oldukça gerisinde kalmıştır.

Tablo 5: Yararlanan Devlet Yardımlarının Hangi Amaca Yönelik Olarak Kullanıldığı

Sınıflama	Firma Sayısı	Yüzde (%)
İşletmeye veya Yatırıma Yönelik	2	8,7
İhracata Yönelik	-	-
Cevapsız	21	91,3
TOPLAM	23	100,0

Tabloya göre devlet yardımlarından yararlanan ve KOBİ sınıflamasına giren 2 işletme, yararlandığı KOBİ kredilerini işletmenin ihtiyaçlarını karşılamak veya yeni yatırım alanlarında kullanmak için harcamışlardır. Bu işletmelerin içinde ihracat yapan firma bulunmamaktadır.

Tablo 6: AB’de KOBİ’lere Sağlanan Devlet Yardımları Konusunda Bilginiz Var mı?

	Firma Sayısı	Yüzde (%)
Evet	7	30,4
Hayır	15	65,2
Cevapsız	1	4,3
TOPLAM	23	100,0

Tablo 6’daki verilere göre işletme sahip veya yöneticilerinin %65,2 gibi büyük bir bölümünün AB’de KOBİ’lere sağlanan kredilerle ilgili bir bilgisi

bulunmamaktadır. Bu durumda KOSGEB gibi danışma kurumlarının bu firmaları bilgilendirme fonksiyonunu yerine getirmeleri gerekmektedir.

Tablo 7: Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne (GB) Girmesinden Sonra KOBİ'lere Sağlanan Desteklerde Size Göre Bir İyileşme Oldu mu?

	Firma Sayısı	Yüzde (%)
Evet	3	13,0
Hayır	17	73,9
Cevapsız	3	13,0
TOPLAM	23	100,0

Tablo 7'den anlaşıldığı gibi, firma yöneticilerinin çoğu, GB'den sonra sağlanan KOBİ desteklerinde önemli bir artış olduğuna inanmamaktadırlar. Bu durumda devlet, KOBİ'leri doğrudan ya da dolaylı bir şekilde destekleyerek güvenlerini kazanma yoluna gitmelidir.

Tablo 8: Türkiye AB'ne Tam Üye Olması Durumunda Size Göre Türk KOBİ'lerinin AB KOBİ'leriyle Rekabet Edebilirlik Düzeyleri Dengeli Olabilir mi?

	Firma Sayısı	Yüzde (%)
Evet	10	43,5
Hayır	12	52,2
Cevapsız	1	4,3
TOPLAM	23	100,0

Yukarıdaki tabloya göre, şirket yöneticilerinin yarıya yakın bir kısmı, Türkiye'nin AB'ne tam üye olması halinde, Türk KOBİ'lerinin AB KOBİ'leriyle rekabet edebileceğini düşünmektedirler. Yani devletin gerekli önlemleri alması durumunda, Türk KOBİ'lerinin AB KOBİ'lerine entegre olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 9: Size Göre Türkiye'de KOBİ'lere Sağlanan Devlet Yardımlarının AB'deki KOBİ'lerle Rekabet Edebilirlik Üzerindeki Etkisi Ne Kadardır?

	Firma Sayısı	Yüzde (%)
Fikrim Yok	7	30,4
Çok Az	10	43,5
Az	4	17,4
Fazla	1	4,3
Çok Fazla	-	-
Cevapsız	1	4,3
TOPLAM	23	100,0

Bu tabloya göre, şirket yöneticilerinin büyük bir bölümü Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan teşviklerin, AB KOBİ'lerine sağlanan teşviklere karşı rekabet edebilirliği konusunda karamsar bir tablo çizilmiştir. Bu durumda Türk KOBİ'lerinin rekabet gücünü artırmak için gerekli tedbirlerin bir an önce alınması gerekmektedir.

SONUÇ

AB ülkeleri arasında oluşturulmakta olan iktisadi birlik sürecinde Türkiye'nin de aday ülke olarak dahil olması, birçok alanda alınması gereken tedbirleri de beraberinde getirmiştir. Bu tedbirlerin belki de en önemlilerinden biri KOBİ'leri iyileştirme sürecidir. Yaptığımız araştırmada AB KOBİ'leri ile Türkiye KOBİ'leri arasında çok önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Bilhassa AB genelinde KOBİ'lere sağlanan teşvik ve destek programları ile Türk KOBİ'lerine sağlanan teşvik ve destek programları oldukça farklıdır. Mesela AB'de sağlanan "istihdam için Avrupa Kredi Sigortası Programı (ELISE), KOBİ'ler tarafından AB içinde yapılan uluslararası yatırımlar için mali araç, kadınlar için yerel istihdam inisiyatifi" gibi programların ülkemizde henüz ele alınmadığını görmekteyiz.

Reel sektörün can damarını oluşturan KOBİ'lerin, AB KOBİ'leri ile hazırlıksız bir şekilde rekabete girmesi, Türk KOBİ'lerinin ciddi ekonomik sorunlar yaşamasına sebep olabilecektir.

Bu durumda yapılması gereken şey, bu tür işletmelerin üretim, kalite, verimlilik gibi fonksiyonlarını arttırmaları için devlet tarafından doğrudan ya da dolaylı teşvik destekleriyle donatılması gerekmektedir. Ancak bu şekilde AB KOBİ'leri ile rekabet etme şansını elde edebiliriz.

Yaptığımız alan çalışmasında elde ettiğimiz bulgulara göre, Türk KOBİ'lerinin devlet tarafından teşviklerle desteklenmesi oldukça düşük bir düzeydedir. Nevşehir ilindeki Ticaret ve Sanayi Odasından aldığımız listeye göre Halk Bankası'ndan KOBİ kredisi için müracaat eden yaklaşık 80 KOBİ kuruluşundan örneklem olarak seçtiğimiz 23 işletmeden sadece 2'sine KOBİ kredisi verilmiştir. Bu da çok düşük bir düzeydir.

Diğer taraftan KOBİ'lerimizin büyük bir bölümü AB KOBİ'lerine sağlanan teşvikler konusunda yeterince bilgiye sahip bulunmamaktadırlar. Bu durumda KOSGEB gibi danışmanlık görevini yürüten kuruluşlarımızın bu konuda KOBİ'leri bilgilendirmeleri gerekmektedir. Ayrıca KOBİ yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu AB ile Türk KOBİ'leri arasındaki rekabet gücünün çok zayıf olduğunu düşünmektedirler. Ancak gerekli tedbirlerin alınması durumunda AB'de tam üyelik elde ettiğimiz takdirde bu olumsuzluğun giderilebileceğine dair olumlu kanaatler taşımaktadırlar.

Sonuç olarak Türkiye'nin AB ile ortaklık sürecinde diğer tedbirlerin yanısıra KOBİ destekleme programlarının, ciddiyetle ve bir plan çerçevesinde uygulamaya konulması ve sıkı bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- De, Dennis (1998), “SME Policy in Germany”, içinde *Turkish Small and Medium Sized Enterprises in The Integration Process of Turkey with The European Union: Implications and Consequences*, Friedrich Naumann Foundation and Akdeniz University Faculty of Economics and Administrative Sciences Publication, Editör: Prof. Dr. Yavuz Tekelioğlu, Ankara, ss. 25-32.
- Diken, Ahmet (1996), “Büyüme Sürecindeki KOBİ’lerin Problemleri ve Yeniden Yapılandırılması”, *Yeni İpek Yolu Dergisi*, Ankara, ss. 27-35.
- DPT (1996), *KOBİ Eylem Planı*, Ankara.
- Kaynar, Yusuf ve İzzet Gümüş (1997), “Küçük Sanayi Sistemlerinde Faaliyet Gösteren Küçük Ölçekli İmalat İşletmeleri Arasında İşbirliği ve OSTİM”, 3. *Verimlilik Kongresi*, MPM Yayınları, No: 559, Ankara, ss. 396-410.
- Kepir, Murat (1998), “KOBİ Eylem Planı”, içinde *Turkish Small and Medium Sized Enterprises in The Integration Process of Turkey with The European Union: Implications and Consequences*, Friedrich Naumann Foundation and Akdeniz University Faculty of Economics and Administrative Sciences Publication, Ankara, ss. 67-69.
- Ketelsen, Jörg Volker (1998), “Introduction”, içinde *Turkish Small and Medium Sized Enterprises in The Integration Process of Turkey with The European Union: Implications and Consequences*, Akdeniz University, Faculty of Economics and Administrative Sciences Publication, Ankara.
- Müftüoğlu, M.Tamer (1998), *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Ören, Kenan (1999), *Gümrük Birliği’nin Türk KOBİ’leri Üzerindeki Etkisi*, KTO Yayını, Konya.
- Sayın, Murat (1997), *AB’de KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları*, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- <http://www.kosgeb.gov.tr>, Erişim Tarihi, 12.02.2003